

De tweede revolutie

David Greybeard heeft dit takje niet gestript, dat deed ik. De revolutie die hij, volkomen onbewust, teweegbracht wordt goed gesymboliseerd met zo'n bladloos takje. Even over de eerste revolutie, die op naam komt van Nicolaas Copernicus. Deze Poolse geleerde kwam in 1543 met: *De revolutionibus orbis coelestium*, vertaald als: *Over de omwentelingen van de hemellichamen*. Zijn kernidee: 'Alle banen die de hemellichamen afleggen omgeven de zon, die als het ware in het midden staat.' Hè?! Alles draait om de zon? Dat was toen een volstrekt nieuw idee. Maar, als de aarde niet het middelpunt is, is dan de mens nog wel de kroon van de schepping? Een radicale omslag in het denken kwam op gang.

enkele belangrijke data

Valerie Jane Morris-Goodall werd op 3 april 1934 geboren in Londen
echtscheiding van ouders op haar 12^e
hechte band met ma Vanne
1957 bezoek aan vriendin in Kenya
wordt secretaresse van Louis Leakey,
bekaamd paleontoloog en antropoloog
op 26^e begin chimpansee-onderzoek
1964 huwt fotograaf Hugo van Lawick
1966 Jane promoveert in Cambridge
in de ethologie zonder de gebruikelijke
academische vooropleiding
1967 geboorte van zoontje Grub
1974 Jane en Hugo gaan uit elkaar
1977 oprichting Jane Goodall Institute
1986 *The Chimpanzees of Gombe*
1986 keus zich volledig te wijden aan
Natuurbehoud; haar vervolgonderzoek
laat ze sindsdien aan anderen over
1991 oprichting Roots & Shoots, jeugd-
beweging, nu actief in ruim 140 landen

Jane Goodall

Opzienbarend veldwerk in Gombe, Tanzania

Copernicus moet met het blote oog de beweging van planeten hebben waargenomen, de telescoop was nog niet uitgevonden. Zo precies observeren, maar dan van de natuur, dat had deze Engelse zich óók aangeleerd. In het najaar van 1960 zwierf Jane dagelijks door het oerwoud van Tanzania. Op een dag zag ze door haar verreijker een chimpansee 12 meter verderop. Vanwege het zilverkleurige haar op zijn kin had ze hem eerder David Greybeard genoemd. Hij zat op een heuvel, schoof een takje in een gat, trok dat omhoog en haalde met zijn mond er iets van af. Toen hij weg was deed ze hem na en merkte dat termieten zich met hun kaken hadden vastgegrepen aan het takje. Terug op kamp telegrafeerde ze haar mentor Louis Leakey. Zijn telegram terug: WE MOETEN GEREEDSCHAP HERDEFINIEREN – STOP – DE MENS HERDEFINIEREN – STOP – OF OOK DE CHIMPANSEE ALS MENS ERKENNEN. Een wetenschappelijk tumult brak los. Opnieuw waren vraagtekens gezet bij het unieke van de mens. Jane Goodall werd als charlatan weggeschreven. Dieren konden geen gereedschap maken! Had deze vrouw apen het kunstje 'hengelen naar termieten' bijgebracht? Trouwens, ze had niet eens de juiste opleiding voor dit soort onderzoek. Neem alleen al dat idee van apen namen geven: *Not done!* Waar bleef de objectiviteit? Jane werd afgedaan als 'de covergirl van National Geographic'.

Inspiratie voor de opkomende generatie?

Op maandag 18 oktober was er videocontact met Jane Goodall in Op1, het tv-programma. Als icoon werd de inmiddels 87-jarige kort geïnterviewd over COP26, de VN-klimaatconferentie die in Glasgow zou beginnen. Kort? Veel te kort! Wat mij betreft had ze mogen uitweiden over de vier punten, die haar hoop geven. Al in 1999 schreef Goodall als klimaatexpert o.a. dit: *'Mijn derde reden tot hoop is gelegen in de veranderde mentaliteit, de betrokkenheid en de energie van jonge mensen over de hele wereld. Wanneer zij zich eenmaal bewust worden van de bedreigingen voor het milieu en de maatschappelijke problemen die deel uitmaken van hun erfenis, willen ze zich inzetten om het kwaad te keren. Natuurlijk willen ze dat – het is in hun eigen belang, want het gaat om hun wereld van morgen (...)*' Als lid van de terugtrekkende generatie heeft deze vitale, grand old lady bijzonder veel te bieden aan mensen uit de opkomende generatie. Uit ervaring weet ze hoe belangrijk het was om als schuchtere veldwerker terug te kunnen vallen op

Leakey, haar mentor. Hoe betekenisvol zou het zijn, als zij in de tijd die voor haar ligt persoonlijke aandacht zou geven aan een paar die het verdienen. Ik denk aan drie jonge, moedige vrouwen die al daadwerkelijk tonen dat het klimaat hun ernst is. En dan fantaseer ik hoe Jane voor hen een klankbord zou kunnen zijn. Of in elk geval inspiratiebron-op-afstand.

“Vergroot de effectiviteit van de beweging en van jouw inzet”

Ere wie ere toekomt. Het begrip klimaatspijbelaar werd op haar vijftiende gemunt door Greta Thunberg. Consequent op vrijdags *niet* naar school gaan maar staken voor het klimaat, daarmee heeft ze iets in gang gezet, waar ze nu drie jaar later nog steeds mee geassocieerd wordt. Maar dat zij, halverwege het Glasgow-congres, na een gefrustreerd “Bla bla bla!” wegliep riep vermoedelijk ook bij Jane Goodall wat vragen op. Ik hoop dat de twee elkaar er nog eens over spreken en dat lessen uit de Roots & Shoots-beweging doorgetrokken kunnen worden naar de nieuwe klimaatbeweging onder jongeren. In 1999 schreef Jane dat de naam die zij gaf symbolisch is. *‘Wortels kruipen onder de grond alle*

kanten op en vormen een stevige fundering. Scheuten lijken kwetsbaar en dun, maar kunnen om het licht te bereiken muren doen barsten.’ Inmiddels zijn alleen al in de VS 2.118 Roots & Shootsgroepen actief.

Qua diplomatie heeft Jane ook heel wat ervaring. Op de vraag: *‘Hoe kunt u uw kalmte bewaren wanneer u in een laboratorium komt waar proefdieren worden gebruikt?’* zegt ze: *‘Het antwoord daarop is gemakkelijk: een agressieve benadering heeft gewoon geen enkel effect. Als ik mijn stem verhef en een beschuldigende vinger uitsteek, luisteren ze heus niet meer naar me. Integendeel, dan worden ze boos en vijandig en daarmee is verdere discussie uitgesloten. Echte veranderingen komen alleen van binnenuit. Wetten en voorschriften zijn nuttig, maar helaas gemakkelijk te overtreden. Daarom houd ik mijn boosheid - die ik natuurlijk wel voel - zo veel mogelijk onder controle. Ik probeer hun harten op zachte wijze te bereiken.’*

“Blijf jezelf ontwikkelen en ruim innerlijke barrières op”

Met veel interesse volgde ik jongeren die aan COP26 deelnamen. De 22-jarige Ashley Lashley springt er voor mij uit. Ze komt uit Barbados en richtte HEY Campaign op, dat jongeren verbindt die zich inzetten voor een gezonde én milieubewuste levensstijl. Anno 2021 heeft HEY 40 ambassadeurs in 21 landen. Ze is heel ambitieus: *‘Ik wil secretaris-generaal van de Verenigde Naties worden.’* Waarom wil Ashley later António Guterres opvolgen? *‘Ik wil jongeren betrekken bij de besluiten die de VN neemt. Ik hoop dat de kleine stappen die ik nu zet me daarheen leiden.’* Benieuwd hoe Jane Goodall op deze droom zou reageren! Vermoedelijk zou ze inzetten op het ontwikkelen als persoon en iets delen over de geestelijke stimulans die ze van kindsbeen aan ontving van oma Danny. *‘Haar favoriete bijbeltekst was: ‘Zoals uw dagen, zo zal uw kracht zijn.’ Deze woorden hebben me door de moeilijkste perioden in mijn leven heen geholpen. Op de een of andere manier zullen we de kracht vinden om door een ellendige, pijnlijke of verdrietige dag te komen.’* Jane moest veranderprocessen doormaken. Bijvoorbeeld deze *‘reis in de geest: van haat naar liefde. Toen ik een kind was leerde ik de Duitsers die zoveel leed veroorzaakten te haten. Zelfs Danny kon me niet helpen mijn diepe afkeer van Hitler te overwinnen toen de details van de holocaust bekend werden.’* Eerlijk en openhartig vertelt Jane over haar heelwording als mens, o.a. op dit vlak. En ook hoe ze een begaanbare weg vindt met al haar grote idealen. Bruikbare handvatten voor Greta en Ashley, ja voor wie niet?

“Ga vooral door met ‘Het Groene Vingertje!’”

Wat Lois Schilait doet komt heel dichtbij. In de Barneveldse krant schrijft ze over klimaat en duurzaamheid in de opvoeding. Als er een aanmoedigingsprijs te geven was zou Jane Goodall haar die ongetwijfeld gunnen. Die uiterst prettige stijl, bijzonder praktische tips, eerlijke persoonlijke voorbeelden. En Jane herkent het als daar kritiek op komt. Natuurlijk is de klimaatcrisis té complex en té veelomvattend voor wie dan ook. Maar oplossingen vinden is niet alleen een zaak voor overheid, wetenschap of het bedrijfsleven. Ie-der-een kan en moet een steentje bijdragen. Goodall vindt: *‘Het probleem is dat we allemaal lijden aan het ‘ik ben het maar’-syndroom. Wie ben ik nu? Wat ik in mijn eentje doe, of niet doe, maakt toch geen enkel verschil. Waar zou ik me dan druk om maken?’* Kijk daar eens anders naar! Draai jezelf nu eens om. *‘Hoe zou die verloederde stadswijk eruitzien als iedereen die er langs kwam wat zwerfvuil oprapte? Liever nog als niemand iets op straat gooide?’* Met zo’n zelfde praktische insteek probeert ook Lois mensen te activeren. Ga ermee door!

“En zal het einde het begin zijn?”

In dat mini-interviewtje in Op1 vond ik de vraag-op-de-valreep over haar eigen dood nogal ongepast. Maar ook daar kijkt ze volkomen onbevangen naar. Oprecht en met twinkelende ogen deelde ze haar hoop te mogen verkennen wat ze dan zal tegen komen. Dat idee zit diep! Want 22 jaar eerder eindigde ze haar autobiografie op een vergelijkbare manier: *‘Misschien ben ik onbewust mijn hele leven bezig geweest een schuld in te lossen. Als dat zo is, kan ik alleen tegen mijn God zeggen: “Boodschap ontvangen en begrepen.” Ik heb geprobeerd iets van de schuld in te lossen die we allemaal moeten voelen over onze onmenselijkheid tegen mens en dier. En met de steun van alle mensen met een hart vol mededogen en liefde, zal ik het blijven proberen tot het einde. En zal het einde het begin zijn?’*

